

Araştırma

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP KADINLARIN OKUMA ALIŞKANLIKLARI: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Reading Habits of Women Who Have Disabled Children: A Qualitative Research

Arş.Gör.Melike Tunç¹

Arş.Gör.Semanur Öztemiz²

Özet

Engelli çocuğa sahip aile bireylerinin sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan birtakım olumsuzluklar yaşadığı literatürde sıklıkla dile getirilmektedir. Aileler tarafından güç kabul edilen ve alışılması zor olan engel durumu, özellikle engelli ile birebir ilgilenen aile üyesini (çoğunlukla kadınları) birtakım sorunlarla çıkmak zorunda bırakmaktadır. Bu nedenle kadınların sahip oldukları alışkanlıkların kadınların güçlenmesinde etkili olabileceği varsayılmaktadır. Bu nedenle nitel yöntemle dayalı olarak yapılan bu araştırmada amaç, engelli çocuğa sahip kadınların okuma alışkanlıklarını görünür kılmaktır. Araştırmanın amaçsal örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem tekniği kullanılarak belirlenen örnekleme, engelli çocuğu olan ve çocuğu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde eğitimine devam eden 23 kadından oluşmaktadır. Elde edilen bulgular, katılımcıların büyük çoğunluğunun kişisel gelişim ve bilgilenme amacıyla daha çok basılı kitap okumayı tercih ettiğini, engelli çocuğa sahip olmanın yarattığı özel sorunlarla baş edebilmek için daha çok bilinçlenmeye ve okumaya gereksinim duyduklarını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli çocuğa sahip kadınlar, okuma alışkanlığı, nitel araştırma.

Abstract

It is frequently being mentioned that family members with disabled child encounter a set of unpleasant situations in terms of social, economic and physiological. This situation which is hard to be adapted and admitted by families makes the family member, especially who is in care one to one (mostly women), subjected to a series of problems. Therefore, it is assumed that having habits are effective for women's empowerment. In this research which is based on qualitative method, we aimed that the women's reading habit visible. The criterion sampling of the study is chosen amongst the purposeful sampling methods, and consists of mostly handicapped 23 women who continue to their education in Special Education and Rehabilitation Center. Study findings show that most of participants prefer reading printed books for enlightening and developing themselves personally, and they need to read more and

¹ Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

² Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

become conscious in order to deal with the special conditions of being with handicapped children.

Key Words: Women with disabled child, reading habit, qualitative research.

Giriş

Genel anlamda engellilik, kişilerin çoğu zaman oto kontrolleri dışında karşılaştıkları bir durum olup, yetersizlikleri nedeniyle kişinin kendisinden beklenen rolleri gerçekleştirememesi durumudur (Yıldırım, Aşilar ve Karakurt, 2012, s.201). Zihinsel engellilik; kişide kalıcı yetersizlikler bırakan ve yaşam boyu gözlem, kontrol, bakım, tedavi ve rehabilitasyon gerektiren önemli bir bozukluktur (Yıldırım ve Conk, 2005, s.2). Bedensel engellilik ise kişilerin bedensel yeteneklerinde kalıtsal ya da sonradan meydana gelen kusurları ifade etmektedir (Akgüneri, Çalkavur, Adanır ve Atalay, 2006, s.2).

Fiziksel ve zihinsel açıdan engellilik yaşayan çocuklar ailelerinin yaşam tarzı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmakta ve depresyon/ stres gibi ruhsal sıkıntılara neden olabilmektedir. Anne ve babalar için alışılması güç olan engel durumu, duygusal travmalara ve dolayısıyla psikolojik sorunlara neden olmanın yanı sıra, maddi durum, eğitim durumu, ve sosyal ilişkiler açısından da birtakım problemleri beraberinde getirmektedir (Bahar, Bahar, Savaş ve Parlar, 2009, s.97-100), ailelerin yaşam kaliteleri düşmektedir (Tunç, 2011). Uzun süreli bakım gerektiren engel durumu, ebeveynler arasında daha çok kadınları etkilemektedir. Bahsedilen sorunlara ek olarak sosyal ilişkileri azalan ve daha çok çaba harcayan kadınlar, diğer toplumsal rollerine odaklanma güçlüğü ile de karşı karşıyadır (Şengül ve Baykan, 2013, s.31).

Bilgi düzeyinin karşılaşılan problemlere çözüm bulmada yetersiz kalması, ailelerin belirsizlik kaynaklı başka bir stres faktörüne maruz kalmalarını da tetiklemektedir. Yıldırım ve Conk (2005, s.2) ülkemizde engelli çocuklara bakım ve eğitim verecek örgün kurum ve kuruluşların yetersiz olduğuna ve çoğunlukla ailelerin karşılaştıkları sorunlara kendi imkanları çerçevesinde çözüm bulmaya çalıştıklarına dikkat çekmektedirler. Bu çözüm yolları ise kadınları bireysel araştırma ve okuma etkinliklerine yönlentmektedir.

Okuma, genellikle yazılı sembollerin anlamlandırılması ile ilgili bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 1995, s.65). Okuma, cümlelerin bir araya gelmesiyle oluşan metni anlamlandırmaya yönelik bilişsel bir eylemdir (Uzun, 2009, s.9). Okuma eylemi, yazılı, basılı, görsel-işitsel ya da elektronik ortamda bulunan bilginin algılanması ve yorumlanmasına kadar geçen sürede gerek fiziksel, gerekse zihinsel bazı etkinlikleri kapsamaktadır (Aslantürk ve Saracaloğlu, 2010, s.156). Okuma etkinliği, insanların genel kültürlerini geliştirme, bilgi sahibi olma ya da mevcut bilgi donanımını geliştirme veya boş zamanları değerlendirme gibi çeşitli sebeplerle gerçekleştirilmektedir (Yılmaz, 2002, s.442). Okuma etkinliğinin düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve tekrarlanan bir davranış haline getirilmesi okuma alışkanlığı kavramını doğurmaktadır. Okuma alışkanlığının özünde sürdürülebilirlik yatmaktadır (Odabaş, Odabaş, Polat, 2008, s. 431). Okumaya yönelik faaliyetler ve söz konusu

Melike Tunç & Semanur Öztemiz

faaliyetlerin bir alışkanlık halini alması bireylerin bilgilenme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi keyifli zaman geçirmelerine ve stresle mücadele etmelerine de anlamlı katkılar sağlayabilmektedir.

Engelli çocukla ilgili sorumlulukları ailenin diğer üyelerine oranla daha fazla yüklenen kadınlar, yaşanan sorunları ve bilgi eksikliklerini çözmeye ailenin diğer üyelerine göre daha fazla çaba gösterirler (Özşenol, Işıkhan, Ünay, Aydın, Akın, Gökçay, 2003). Mutsuzluk, depresyon, artan iş yükü ve engelliliğin yarattığı başka pek çok olumsuzlukla karşı karşıya kalan kadınlar stresle baş etmede birtakım yöntemleri tercih etmektedirler. Yapılan bu araştırmada engelli çocuğa sahip annelerin stresle baş etme yolu olarak okuma eylemini tercih edip etmedikleri ve okumaya ilişkin alışkanlık düzeylerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Katılımcılar, amaçsal örneklem metoduna dahil olan ölçüt örneklem metodu kullanılarak belirlenmiştir. Amaçsal örneklem metodu; zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Ölçüt örneklem ise, önceden belirlenmiş ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasıdır (Patton, 1987). Yapılmış olan çalışmada da kadınların engelli çocuğa sahip olmaları ölçütlerden bir tanesidir. Çocuğu engelli olan kadınların seçilmesinin nedeni, sahip olunan engel nedeniyle çocuklar fiziksel olarak daha fazla bakıma gerek duymaktadırlar ve bakım veren kişiye daha bağımlı hale gelmektedirler. Yürüme, oturma, kendini ifade etme, öz bakım becerilerini yerine getirmede güçlük yaşamaktadırlar. Bu nedenle engelli çocuğa sahip olan kadınların görüş, düşünce ve önerilerinin alınması, çalışmanın amacına yönelik daha çeşitli bilgilerin edinilmesini sağlayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle, engelli çocuğu olan ve çocuğu Özel Eğitim ve Merkezi'nde eğitim alan 23 kadın, katılımcı olarak belirlenmiş, gönüllülük esas alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veriler derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır (Patton, 1987). Bu görüşme yaklaşımı, görüşme sırasında elde edilmek istenen bilgilerin ve soruların listesini kapsar ve araştırmacıya ek soru sorma özgürlüğünü verir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu nedenle veriler görüşme formunda yer alan sorular odağında yapılmıştır. Görüşme tekniğiyle birlikte gözlem tekniği de kullanılmıştır. Kadınların izinleri alınarak yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına alınmış, görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Ayrıca görüşmeciler notları da kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında toplam 23 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

kullanılmıştır. Görüşme formunun içeriği ana amaç doğrultusunda; okunan yayın türlerini; yayın okuma zamanı, sıklığı ve süresini; okuma amaçlarını ve çocukları ile birlikte deneyimledikleri engellilik olgusu ile okuma alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi odak alan sorularla yapılandırılmıştır. Her bir soru açık uçlu olarak hazırlanarak, sondaj sorularla desteklenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). İçerik analizinin aşamaları Strauss ve Corbin (1990) tarafından “kodlama, kavram oluşturma ve tema oluşturma” şeklinde tanımlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre nitel araştırmada verilerin analizi dört aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar; verilen kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların organize edilmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Belirtilen bu literatür temeline dayanarak, verilerin analizinde ilk olarak, gözlemci notları dikkate alınmıştır. Gözlemci notlarının içeriğini özellikle her bir katılımcının sözel olmayan davranışları oluşturmaktadır. Sonrasında ses kayıt cihazıyla elde edilen verilerin deşifresi yapılmıştır. Elde edilen doküman üzerinden “verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama” yapılarak, araştırmanın amacına göre üç ana tema; okuyucu türü, kitap okuma, engelli çocuğa sahip olma ile okuma ilişki olarak belirlenmiştir. Kitap okuma ana temasına göre de sıklık, tür, amaç olarak alt temalara ayrılmıştır.

Analiz

Demografik Özellikler

Görüşmeciler	Yaş	Medeni durum	Meslek	Eğitim durumu	Çocuk sayısı	Çocuğun engel türü
1	32	Evli	E.H.	İlkokul	1	Bedensel
2	36	Evli	E.H.	Yüksek okul	2	Zihinsel
3	40	Evli	E.H.	Üniversite	1	Zihinsel
4	31	Evli	E.H.	İlkokul	2	Zihinsel
5	26	Evli	E.H.	İlkokul	2	Zihinsel
6	41	Evli	İşçi	Ortaokul	3	Zihinsel
7	37	Evli	Memur	Üniversite	2	Zihinsel
8	34	Evli	E.H.	Ortaokul	3	CP
9	35	Evli	E.H.	İlkokul	3	Zihinsel
10	28	Evli	E.H.	Ortaokul	1	Zihinsel
11	37	Evli	E.H.	İlkokul	3	Zihinsel
12	29	Evli	E.H.	Ortaokul	2	Bedensel
13	36	Evli	E.H.	İlkokul	2	Zihinsel
14	39	Evli	E.H.	İlkokul	4	Bedensel
15	29	Evli	E.H.	Ortaokul	3	Bedensel
16	42	Evli	Emekli	Üniversite	3	Zihinsel
17	41	Evli	E.H.	İlkokul	3	Zihinsel

Melike Tunç & Semanur Öztemiz

18	35	Evli	E.H.	Ortaokul	2	Zihinsel
19	43	Evli	E.H.	Ortaokul	4	Zihinsel
20	33	Evli	E.H.	İlkokul	1	Zihinsel
21	36	Evli	E.H.	Ortaokul	1	Zihinsel
22	40	Evli	E.H.	İlkokul	3	Bedensel
23	30	Evli	E.H.	Ortaokul	3	Bedensel

Araştırmaya katılan kadınların demografik özellikleri incelendiğinde, tamamı evli olmakla birlikte 20 kadın ev hanımıdır. Kadınlar arasındaki en küçük yaş 26, en büyük yaş 43'tür. 10 kadın ilköğretim mezunu, 9 kadın ortaokul mezunu, bir yüksek okul, üç üniversite mezunu bulunmaktadır. Çocuk sayısı ise bir ile dört arasında değişim göstermektedir. Çocuklarının engel türü incelendiğinde ise 16 katılımcının çocuğu zihinsel engelli, altı katılımcının çocuğu bedensel engellidir. Bir kadın ise Cerebral Palsili çocuğa sahiptir.

Okunan Eser Türü

Araştırma katılımcılarına bu tema altında "Ne tür yayınları okursunuz? Neden?" ve "Kendinizi ne tür bir okuyucu olarak tanımlarsınız?" soruları sorulmuştur. Bu sorular kapsamında alınan cevaplar doğrultusunda araştırmaya katılan kişiler, "kitap" okumayı daha çok tercih ettiklerini belirtmişler ve kendilerini çoğunlukla "yazılı kaynak okuyucusu" olarak tanımlamışlardır. Bunlarla birlikte "dergi" okumayı tercih edenlerle birlikte "İnternet kaynaklarına" başvuran katılımcılar da bulunmaktadır.

Belirtilen bu kaynakları okuma sebebi olarak da "çocukları için", "dini bilgileri öğrenmek için", "en kolay ulaşılanın internet olduğu için" tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

"Dini bilgiler içeren dergiler okumayı seviyorum, öğrenmek için..."(Görüşmeci 9)

"Çocuğum için, çocuğumun ihtiyaçları için kitap okuyorum" (Görüşmeci 10)

"Hobi olarak kitap okumayı seviyorum." (Görüşmeci 19)

"Kitap okumayı seviyorum, dergi ise meraktan."(Görüşmeci 20)

"Bilgi eksikliğini gidermek için kitap okumayı, yazılı kaynak okumayı seviyorum." (Görüşmeci 21)

Kitap Okuma

Okuma zamanı, sıklığı, süresi

Bu bölümde katılımcılara "Ne kadar kitap okudukları" sorulmuştur. Öncelikle 3 katılımcı hiç kitap okumadığını belirtmiştir. Bununla birlikte 10 kadın "İki ayda bir kitap" zor okuduklarını belirtmişlerdir. "Ayda bir kitap okurum" diyen yedi kadın bulunmaktadır.

"Hiç kitap okuyamıyorum, vaktim olmuyor işten güçten. Zaten alacak ne durum var, ne de okuyacak zaman." (Görüşmeci 8)

“Ayda iki kitap ya da daha fazla okumaya çalışıyorum fırsat buldukça, iki çocuğum var onlardan kalan zamanlarda...” (Görüşmeci 5)

“Okudukları kitap türleri” sorulduğunda verdikleri cevaplar, ilgi duydukları çeşitli konulardaki güncel kitaplar yönünde gelişmiştir. Bu güncel kitaplar arasında öncelikle “eğitim, tarih, siyaset kitapları yer almaktadır.

“Genellikle eğitim ağırlıklı, çocuğuma yönelik kitaplar okumaya çalışıyorum, bu şekilde bilgilenebileceğimi düşünüyorum.” (Görüşmeci 20)

“Ya genellikle ilgi duyduğum kitaplara yönelik okumayı seviyorum. Bunlar da genelde güncel kitaplar oluyorlar.” (Görüşmeci 11)

“Okuduğunuz kitabı nasıl seçersiniz?” sorusuna ise kadınlar; “tanıdıklarımın önerisiyle”, “internetten”, “kitap evinden”, “yazarına göre” gibi cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların dördü tanıdıkların önerisi üzerine kitap seçmektedirler. Ayrıca “Okuduğunuz kitabı nasıl elde edersiniz?” sorusu da buna bağlantılı olarak “tanıdıklarımın alırım” şeklinde yanıtlanmıştır. Daha sonra 10 kadın “satın alırım” şeklinde cevap vermişlerdir.

“Okuduğum kitabı genellikle arkadaşlarımla tavsiyesine göre seçiyorum, bazen de burada arkadaşlar okuyorlar, onlar kitabı bitirdiğinde bende onlardan alıp okuyorum, elden ele dolaştırıyoruz.” (Görüşmeci 14).

“Kitabevine gidip kitaplara bakmayı ve oradan aklımda olan ya da güncel olan kitapları seçmeyi seviyorum. Bazen meraktan dergiler de alıyorum, örgü dergileri gibi.” (Görüşmeci 11).

“İstediğim kitapları bazen eş dost okurken onlardan alıyorum, bazen de gidip kendim alıyorum. Çocuğumu hafta sonları alışveriş merkezine götürdüğümüzde kitapçılara giriyorum, geziyorum, bakıyorum, sonra da beğendiğim kitabı alıp çıkıyorum. Tabi bu her zaman olmuyor maalesef.” (Görüşmeci, 21).

“İstediğim kitabı internetten sipariş ederim, hem her zaman evdeyim rahat takip edebiliyorum, daha iyi oluyor.” (Görüşmeci, 23).

Bu bölümde katılımcılara “Ne zaman kitap okursunuz?”, “Ne sıklıkla kitap okursunuz?”, “Kitap okumaya ayırdığınız süre ne kadardır?” gibi sorular sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öncelikle kadınlar “fırsat buldukları zaman” ve “gece yatmadan önce” kitap okumayı tercih etmektedirler. Bununla birlikte “birkaç günde bir” okumayı tercih eden kadınlar da bulunmaktadır. Ayrıca kadınlar okumak için fırsat buldukları zamanlarda “bir saatten az” okuyabildiklerini belirtmişlerdir.

“En son ne zaman kitap okudukları” sorulduğunda, çoğu kadın “hatırlamadıklarını”, “geçtiğimiz hafta içinde okuduklarını”, “geçtiğimiz ay içerisinde” okuduklarını belirtmişlerdir.

“Fırsat bulduğum her zaman okumaya çalışıyorum ama tabi bu zamanlarım çok kısıtlı oluyor.” (Görüşmeci, 20).

Melike Tunç & Semanur Öztemiz

“Birkaç günde bir okumaya çalışıyorum fırsatım oldukça, ama çok seyrek oluyor belki de daha az.” (Görüşmeci, 10).

“Geceleri yatmadan önce belki bir saatten az okuyabiliyorum. Gün içinde okuyamıyorum zamanım olmuyor.” (Görüşmeci, 13).

Okuma amacı ve yeterliliği

Bu bölümde araştırmaya katılan kadınlara “Okuma amaçlarına” ve “Yeterince kitap okuyabilme” odaklarına yönelik sorular ele alındığında, katılımcıların 12’si kitap okumalarının amacının “kişisel gelişim ve bilgilenme” olduğunu belirtmişler ve okuduklarının yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

“Yeterince kitap okuyamadığımı düşünüyorum çünkü sıra ona gelmiyor, çocukların bakımı, evin bakımı filan derken hiç okumak aklıma bile gelmiyor. Bu yüzden yeterli olmuyor tabiki de.” (Görüşmeci, 1).

Engelli Çocuğa Sahip Olma ile Okuma Arasındaki İlişki

Araştırmaya katılan katılımcılara “Engelli çocuğa sahip olmanız okuma alışkanlığınızı etkiliyor mu” sorusu sorulmuş, 15 kadın engelli çocuğunun olma durumunun okuma alışkanlığını engellediğini düşünürken, 7 kadın ise tam tersine desteklediğini belirtmişlerdir.

“Açıkçası engelli bir çocuğa sahip olmak benim için özel bir durum. O kadar çok acemilik yaşıyorsunuz ki. Hastanede tetkikler bitip teşhis koyuluncaya kadar olan dönem, daha sonra yaşı ilerledikçe sosyal hayata atılmadaki yaşadığımız zorluk, eğitimi ile ilgili problemleri derken cahil olduğumuz bu konuda kendimizi geliştirmek için bazı kaynakları okuyup bilgilenmek gerekir. Zaman ayırıp her konuda kitap okuyabilmek çok önemlidir.” (Görüşmeci 21)

“Çocuklarımıza yeterli ve doğru eğitimi vermemiz açısından, yönlendirmelerimizin onların durumuna göre doğru ve bilinçli olmasına her anne ve anne adayının kitaplardan yani doğru kaynaklı kitaplardan çok şey öğreneceğine eminim.” (Görüşmeci 2)

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmada, engelli çocuğa sahip kadınların okuma alışkanlıkları ve hayatlarında bu alışkanlıklarına yer verme durumları üzerinde durulmuştur. Sonuçlarda da görüldüğü üzere engelli çocuğa sahip kadınlar okuma konusunda isteklidirler. Fakat hayatlarında okumaya zaman ayırma konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Araştırma bulguları bize daha önce yapılmış olan çalışmaların (Tunç, 2011) sonuçlarına paralel olarak, engelli çocuğa sahip kadınların kendilerine zaman ayıramadıklarını göstermektedir.

Engelli çocukları üzerinden yapılandıkları okuma alışkanlıklarında kitap okumanın yaygınlaştırılması ile kadınlar kendilerine daha çok zaman ayırma fırsatı

bulabileceklerdir. Okuma deneyimlerinin artması hem bilgi düzeylerinin hem de güçlenme seviyelerinin artacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğunun okuma sebebi çocuklarının içinde buldukları durum hakkında detaylı bilgi sahibi olmaktır. Engelli çocuğa sahip kadınlar okuma amaçlarını ve alışkanlıklarını yine engelli çocukları üzerinden yapılandırmaktadır. Literatürde de engelli çocuğa sahip kadınların kendilerini engelli çocuklarına adadıkları sıklıkla dile getirilmektedir. Bu durum, kamusal hayata katılım, sosyal hayata katılım gibi farklı alanlarda kendini göstermektedir.

Çocukları hakkında okumanın yanı sıra, katılımcıların bazıları dini bilgiler içeren dergileri okumayı tercih etmektedir. Bu durum kadınların psikolojik olarak rahatlamada dini kaynaklı kitapları bir çözüm yolu olarak gördüklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra sayıca yüksek olmamakla birlikte, hobi olarak, meraktan ya da bilgi eksikliğini gidermek amacıyla kitap okuyan kadınlar da bulunmaktadır. Bu sonuçtan yola çıkarak, engelli çocuğa sahip kadınların okuma amaçlarının farklılık gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların kitap okumalarındaki birincil amaç kişisel gelişim ve bilgilenmedir. Bu bilgilenme daha çok engelli çocuğa bakım ve karşılaşılan engellerle başa çıkmaya yöneliktir. Okunan kitap türüne yönelik bulgular ise, çoğu kadının ilgi duydukları çeşitli konulardaki güncel kitapları okuduklarını göstermektedir. Söz konusu kitaplar arasında eğitim, tarih ve siyaset konulu kitaplar yer almaktadır. Eğitim konusunun tercih edilen kitap türleri arasında ilk sırada yer alması, kadınların kitap okuma amaçları olan kişisel gelişim ve bilgilenme ile de paralellik göstermektedir.

Kadınların büyük çoğunluğunun okudukları kitabı tanıdıklarının önerisiyle tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Bununla ilişkili olarak, okudukları kitabı elde etmek yollarının da daha çok tanıdıklarından edinme şeklinde olduğu göze çarpmaktadır. Çok az bir kısmının da okuduğu kitabı satın alma yoluyla elde ettiği araştırmada bir başka sonuçtur.

Yapılan araştırma katılımcıların büyük çoğunluğunun fırsat buldukları zaman ve genelde gece yatmadan önce kitap okumayı tercih ettiklerini, bununla birlikte fırsat buldukları zamanın bir saatten daha az bir süre olduğu saptanmıştır. Okuma miktarlarına bakıldığında ise çoğu kadının iki ayda bir kitap okuduğu sonucuna varılmaktadır. Okuma alışkanlığından bahsedilebilmesi için kişinin okuması gereken kitap miktarına ilişkin Amerikan Kütüphane Derneği'nin ortaya koyduğu standart şu şekildedir: Yılda okuduğu kitap sayısı 5'i geçmeyen kişiler, az okuyan okur tipi, yılda okuduğu toplam kitap sayısı 6 ile 20 arasında olanlar, orta düzeyde okuyan okur tipi, yılda okuduğu toplam kitap sayısı 20'yi aşan kişiler ise çok okuyan okur tipi olarak nitelendirilmektedir (ALA, 1978, s.3). Bu durum katılımcıların büyük çoğunluğunun orta düzeyde okuyan okur tipi olduklarını göstermektedir.

Kadınların büyük çoğunluğu engelli çocuklarının bakım yükü nedeniyle fırsat bulamadıkları için yeterli kitap okuyamadıklarını ve çocuklarının engel durumunun kitap okuma alışkanlıklarının gelişmemesine neden olduğunu düşünmektedirler.

Melike Tunç & Semanur Öztemiz

Engelli çocuğa sahip kadınların ilgili çocukların bakımından birincil sorumlu oldukları düşünöldüğünde, kitap okuma faaliyetine yeterince zaman ayıramamaları olağan karşılanmaktadır. Bu durum engelli çocuğa sahip olmanın yalnızca kadınların sorumluluğunda görölmesinin yarattığı zorluk ve sorunlara dikkat çekmektedir.

Yukarıda kısaca özetlenen sonuçlar doğrultusunda řu önerilerde bulunmak mümkündür;

Engelli çocuğa sahip kadınların boş zamanlarını daha aktif geçirmelerine fırsat verecek hizmetler sağlanmalıdır. Kaliteli hizmetlerin sunumu içerisinde de elektronik ve basılı kaynak okuma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik hizmetler yer alabilir. Özellikle özel eğitim merkezlerine çocukları ile birlikte gelen kadınların, vakitlerini geçirmeleri için okuma salonları, kitaplıklar, elektronik okumaya olanak verecek bilgisayar, tablet vb. araçlar sağlanabilir. Özel eğitim merkezlerinde oluşturulacak kütüphaneler bu kapsamda çözümleyici olabilir.

Halk kütüphanelerinin gezici kollarının özel eğitim merkezleri, özel eğitim okulları, diğer örgün öğretimlerde engelli çocuğa sahip kadınların bulunduğu kamusal alanlarda hizmetlerini yaygınlaştırmaları, okuma etkinliklerinin stresle baş etmede önemli bir rol üstleneceği düşünölmektedir. Bu bağlamda geliştirilecek olan makro politikalar yürütülecek hizmetlerin sunumunda etkili olabilir.

Engelli çocuğa sahip kadınlar zamanlarının neredeyse tamamını çocuklarının bakımı ile geçirdiklerinden, çalışma olanağı bulamamaktadırlar. Ekonomik özgürlükleri ve kişisel bütçeleri bulunmayan bu kadınlar kitap alım gücüne çalışan kadınlar kadar sahip değildirler. Bu nedenle kitabevleri, yayıncı kuruluşlar ve çeşitli kütüphane örgütlerinin engelli çocuğa sahip kadınlara indirimli ya da ücretsiz kitap tahsisinde bulunmaları fayda sağlayabilir. Engelli çocuğa sahip kadınların iş yükü ve atfedilen sorumluluklarını azaltmak adına, engelli bireyin hayatında yer alan diğer sosyal destek sistemlerinin de kadınların üstlenmek zorunda olduğu görevleri paylaşmaları çözümleyici olabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

Akgüner, E., Çalkavur, I., Adanır, P. ve Atalay, Ö. (2006). Engellilerin topluma kazandırılması. Erişim: 15 Eylül 2013.
<http://www.egelisesei.k12.tr/dosyalar/editor/file/q19.pdf>,

ALA. (1978). Book reading and library usage: A study of habits and perceptions. New Jersey: Gallup.

Aslantürk, S. ve Saracaloğlu, A.S. (2010).Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının okuma ilgi ve alışkanlıklarının karşılaştırılması. Anadolu University Journal of Social Sciences, 11(1): 155-176.

- Bahar, A., Bahar, G., Savaş, H.A., Parlar, S. (2009). Engelli çocukların annelerinin depresyon ve anksiyete düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzlarının belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11): 97-112.
- Demirel, Ö. (1995). Türkçe programı ve öğretimi. Ankara: Usem Yayınları.
- Odabaş, H., Odabaş, Z.Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9(2): 431-465.
- Özşenol F, Işıkhani V, Ünay B, Aydın H.İ, Akın R, Gökçay E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2): 156-64.
- Patton, M. Q. (1987). How to use qualitative methods in evaluation. Newbury Park, CA: Sage.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990). Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques. Newbury Park, CA: Sage.
- Şengül, S ve Baykan, H. (2013). Zihinsel engelli çocukların annelerinde depresyon, anksiyete ve stresle başa çıkma tutumları. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 14: 30-39.
- Tunç, M. (2011). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşam Kalitesini Etkileyen Etmenler: Yenimahalle İlçesi Örneği. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Uzun, G.L. (2009). Yaratıcı bir süreç olarak okuma. erişim: 10 Kasım 2012 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1598/17251.pdf>,
- Yıldırım, F. ve Conk, Z. (2005). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne/babaların stresle başa çıkma tarzlarına ve depresyon düzeylerine planlı eğitimin etkisi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(2):1-10.
- Yıldırım, A., Aşilar, R.H. ve Karakurt, P. (2012). Engelli çocukların annelerinin ruhsal durumlarının belirlenmesi. *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, 20(3):200-209.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (2. Basım). Ankara: Seçkin. Yılmaz, B. (2002). Ankara'daki ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve halk kütüphanesi kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(4): 441-460.